

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ**

**«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ» КеАҚ**

**«Қылмыстық саясатты дамыту теориясы мен тәжірибесі»
Халықаралық ғылыми-практикалық дөңгелек үстел
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
Международного научно-практического круглого стола
«Теория и практика развития уголовной политики»**

**PROCEEDINGS
of the International scientific and practical round table
«Theory and practice of criminal policy development»**

**Астана
2024**

УДК 343.2/.7
ББК 67.408
К83

сборник конференций

В выпускаемый сборник вошли материалы международного круглого стола «ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА РАЗВИТИЯ УГОЛОВНОЙ ПОЛИТИКИ» (29 января 2024 года, Астана, Казахстан). - Астана: Изд-во ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2024. - 208 с.

ISBN 978-601-337-965-4

В сборнике международного научно-практического круглого стола на тему «Теория и практика развития уголовной политики» освещены вопросы совершенствования уголовной политики РК в свете регулирования правовых норм по модернизации и оптимизации уголовного, уголовно-процессуального и уголовно-исполнительного законодательства и осуществления правоприменительной деятельности эффективными процессами обеспечения прав и свобод человека, гражданина и личности.

Сборник сформирован статьями магистрантов и студентов кафедры уголовно-правовых дисциплин юридического факультета ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, обучающимися по ОП 7М04204 – «Судебная власть и уголовная юстиция», 7М04209 – «Судебная экспертиза», 6В04204 – «Судебно-прокурорская и следственно-криминалистическая деятельность» и магистрантов Академии правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре РК, Академии государственного управления при Президенте РК, а также статьями магистрантов Тюменского государственного университета (РФ, Тюмень).

Публикуемые материалы предоставлены авторской редакцией.

© ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, 2024

16. Лудомания: к чему могут привести азартные игры и как справиться с этим <https://tengrinews.kz/article/ludomaniya-chemu-mogut-privesti-azartnyie-igrui-kak-2185/> (дата обращения: 19.01.2024).

17. Нужно бороться не с симптомами, а предпосылками: эксперты назвали причины лудомании среди казахстанцев. <https://www.zakon.kz/sobytiia/6407687-nuzhno-borotsya-ne-s-simptomami-a-predposylkami-eksperty-nazvali-prichiny-ludomanii-sredi-kazakhstantsev.html> (дата обращения: 19.01.2024).

18. Закон Республики Казахстан от 12 января 2007 года № 219-III «Об игорном бизнесе» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.05.2023 г.) <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000219> (дата обращения: 19.01.2024).

19. Кодекс Республики Казахстан от 16 июля 1997 года N 167. Утратил силу Кодексом РК от 3 июля 2014 года № 226-V <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K970000167> (дата обращения: 19.01.2024).

20. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 12.09.2023 г.) https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252 (дата обращения: 19.01.2024).

УДК 343

Серіктай Назерке Өркенқызы

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің қылмыстық-құқықтық пәндер кафедрасының магистранты

ТЕРГЕУШІНІҢ ТЕРГЕУ ӘРЕКЕТТЕРІН ЖҮРГІЗУ КЕЗІНДЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМДІ ҚОЛДАНУЫ

Аңдатпа. Бұл мақалада қылмыстық процеске қатысушылардан толық, объективті ақпарат алуға бағытталған тергеу әрекеттерін жүргізу кезінде психологиялық білімді пайдалану мәселелері қарастырылады. Жауап алуға баса назар аударылады, оның тиімділігі тактикалық және стратегиялық сипаттағы мәселелерді шешуді қамтамасыз ететін психологиялық білімді қолдану арқылы анықталады.

Түйін сөздер: тергеуші, тұлға, психология, әдістер, қылмыстарды тергеу, қылмыстық құқық.

Тергеу барысында тергеушілер психологияның әртүрлі аспектілерімен бетпе-бет келеді. Психологиялық білім күдіктілердің, куәгерлердің және жәбірленушілердің мінез-құлқын жақсы түсінуге және талдауға мүмкіндік

береді. Олар қылмыстарды анықтауға және ашуға көмектесетін маңызды құралы болып табылады [1, 11 бет].

Психологиялық білім кеңінен қолданылатын аспектілердің бірі-куәгерлер мен жәбірленушілердің айғақтарын талдау. Көбінесе тергеуші куәгер немесе жәбірленуші қылмысқа байланысты оқиғаларды сипаттайтын жағдайға тап болады. Мұндай жағдайларда психологиялық Білім алғашқы жауап алу кезінде жіберіп алуы мүмкін нюанстар мен бөлшектерді анықтауға көмектеседі. Мысалы, көрсеткіштерді психологиялық талдау сәйкестікті, жалған айғақтарды немесе ақпаратты жасыру әрекеттерін ашуы мүмкін.

Барлық тергеу әрекеттері іс жүргізу әрекеттері болып табылады және нормативтік сипатқа ие, сонымен қатар психологиялық негізге ие. 1894 жылы австриялық заңгер Ганс Гросс өзінің «Сот тергеушілеріне, жалпы және жандарм полициясының шендеріне арналған нұсқаулық» атты негізгі жазбасында: «Егер сіз оларды қандай факторлар тудыратынын білмесеңіз, іздер түсініксіз болып қалады» деп жазды [2].

Гросс қылмыстарды тергеу әдістемесінің екі түрге бөліп қарастырған. Бірінші түрі тұтастай алғанда қылмыс құрамының объектісі мен объективті жағына бағытталған және қазіргі заманғы отандық криминалистикада бар қылмыстарды тергеу әдістемесіне ұқсас әдістер мен әдістерді қамтыған. Әдістеменің екінші түрі психологиялық әдіске негізделді, оны қолдану айтарлықтай қиындықтармен бірге жүрсе де, сәттілікпен бірге жүруі мүмкін. Қылмыстарды тергеудің бұл әдісі негізінен қылмыс тақырыбына бағытталған. Ол қылмыстарды тиімді тергеуге қылмыс жасаған субъектінің жеке басын зерттеу және қылмыстың өзін тану арқылы қол жеткізіледі деп санайды. Мұндай екі буынды әдіс осы екі компоненттің өзара байланысы мен өзара тәуелділігіне негізделген және «қылмыстың іздері – қылмыскердің жеке басы» формуласына сәйкес келеді [3].

Тергеу әрекеттерін тікелей жүргізуден басқа, психологиялық білім тергеушіге қылмысты іздеу және алдын-алу жұмыстарын жоспарлауға және дамытуға көмектеседі. Психологиялық факторларды талдау ықтимал қауіптерді, қылмыскерлердің мінез-құлқын немесе қылмыс топтарын анықтауға көмектеседі. Бұл қауіпті қылмыскерлердің профилін жасауда, сондай-ақ қылмыстың алдын алу стратегияларын анықтауда және күдіктілермен немесе ықтимал қылмыскерлермен жұмыс істеу әдістерін жасауда пайдалы болуы мүмкін.

Тергеушілер қолданатын әдістердің бірі-куәгерлер мен күдіктілердің ауызша емес сигналдарын талдау. Мимика, дауыс интонациясы және басқа да экспрессивті байланыс құралдары сияқты вербалды емес сигналдар көрсеткіштердің дұрыстығын анықтауға немесе алдау әрекеттерін анықтауға көмектеседі. Мысалы, жүйкенің жоғарылауы немесе белгілі бір сұрақтарға шамадан тыс жауап беру адамның ақпаратты жасырғанын немесе дұрыс жауап бермегенін көрсетуі мүмкін [4].

Психологиялық білім полиграфиялық тестілеу кезінде де кеңінен қолданылады. Полиграф-жауап алу кезінде адамның физиологиялық

реакцияларын тіркеуге негізделген құрал. Полиграфтың көмегімен жүрек ритағының, тыныс алудың, қан қысымының және басқа факторлардың өзгеруін анықтауға болады, бұл адамның алдауды немесе ақпаратты жасыруды көрсетуі мүмкін.

Тергеу әрекеттерінде психологиялық білімді қолданудың маңызды аспектісі қылмыскерлерді профильдеу болып табылады. Тергеуші белгілі бір психологиялық білімге ие бола отырып, қылмыскердің әдеттегі мінез-құлқын, мотивтері мен манипуляцияларын талдай алады, бұл оның профилін құруға және тергеуді дұрыс бағытқа бағыттауға мүмкіндік береді. Мысалы, профильдеу қылмыскердің жасын, жынысын, өмір салтын немесе жеке басының ерекшеліктерін анықтауға көмектеседі, бұл күдіктілерді айтарлықтай тарылтады.

Сонымен қатар, психологиялық білім тергеушіге жәбірленушілермен және куәгерлермен тиімді қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді. Эмоционалды жағдайды, есте сақтау қабілеттерін және жарақаттарды түсіну алынған ақпараттың сақталуы мен дұрыстығын қамтамасыз етеді. Психологиялық қолдау тергеу процесінің ажырамас бөлігі болып табылады, өйткені ол жәбірленушілер мен куәгерлерге өздерін қорғалған сезінуге мүмкіндік береді, олардың жайлылығын қамтамасыз етеді және маңызды ақпаратты бөлуге ықпал етеді.

Психологиялық білім психологиялық сараптама жүргізу кезінде де қолданылады. Психологиялық сараптама күдіктінің немесе жәбірленушінің психикалық жағдайы мен психологиялық ерекшеліктерін анықтауға, сондай-ақ оның сот процесіне қатысуға психологиялық жарамдылығын бағалауға көмектеседі. Психологиялық сараптамалық қорытындыға сүйене отырып, тергеуші тергеу әрекеттері мен шешім қабылдау барысында психологиялық факторларды ескеруі мүмкін. Сонымен қатар, тергеушілер күдіктілерге ақпарат алу немесе тану мақсатында психологиялық әсер ету тактикасын жиі қолданады. Бұл сенімге нұқсан келтіру, қысым немесе эмоционалды күш құру, эмпатикалық байланыс орнату және т.б. сияқты әдістерді қолдануды қамтуы мүмкін. психологиялық білім күдіктінің осы әдістерге реакциясын болжауға және талдауға және әр жағдайда ең тиімді әдістерді таңдауға көмектеседі.

Тергеушінің психологиялық білімі құқықтық және іс жүргізу дағдыларымен үйлесуі керек екенін ескеру маңызды. Тергеуші іс жүргізу құқығының заңнамасы мен нормаларына сәйкес психологиялық әдістер мен әдістерді қолдана білуі керек. Психологиялық деректер мен тұжырымдар қылмыстық іс аясында қолданылуы үшін сенімді және объективті ақпаратпен қамтамасыз етілуі керек.

Қорытындылай келе, тергеу іс-әрекеттерін жүргізуде психологиялық білімді қолдану қылмыстарды тергеуге кешенді көзқарастың ажырамас бөлігі болып табылады. Мінез-құлықты психологиялық талдау, қылмыскерлерді профильдеу, куәгерлермен жұмыс және психологиялық деректерді талдау қылмыс пен оның қатысушылары туралы құнды ақпарат алуға мүмкіндік береді. Психологиялық білімді тиімді пайдалану тергеудің тиімділігі мен

сапасын арттыруға, қылмыскерлерді әшкерелеу ықтималдығын жақсартуға және тергеу барысында әділеттілікті қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Уголовно-процессуальное право Республики Казахстан. Общая часть: учебник / О.Т. Сейтжанов, А.В. Брылевский, С.Н. Бачурин и др. – Костанай: Костанайская академия МВД РК им. Ш. Кабылбаева, 2016. – 197 с.
2. Руководство для судебных следователей, чинов общей и жандармской полиции. Смоленск, 1895, 1896. Ч. 1, 2 [Электронный ресурс] –URL: https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_003517900/ (кіру күні 14.01.2024 ж.)
3. Руководство для судебных следователей как система криминалистики [Электронный ресурс] – URL: https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_003747873/ (кіру күні 14.01.2024 ж.)
4. Мариновская И. Д., Тихомиров С. Н. Юридическая психология: учебное пособие [Электронный ресурс] – URL: <http://lawlibrary.ru/izdanie2348631.html> (кіру күні 14.01.2024 ж.)

УДК 343.14

Сулеймен Арыстан Канатович

*магистрант кафедры уголовно-правовых дисциплин
Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева*

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ФИКСАЦИИ ДАННЫХ ПРИ РАССЛЕДОВАНИИ: РОЛЬ АУДИО И ВИДЕО ТЕХНОЛОГИЙ КАК ПРИЛОЖЕНИЙ К ПРОТОКОЛАМ СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ

Аннотация. Автором статьи рассматривается ключевая роль аудио и видеозаписей в контексте протоколов следственных действий, предоставлен обзор значимости новых технологий. Проанализированы кардинальные изменения к содержанию протоколов следственных действий и их адаптация к современным стандартам доказывания. Исследована технология транскрибации аудиоинформации в текст и её влияние на эффективность досудебного расследования. В статье также выделены проблемы, связанные с рациональным использованием аудио и видеозаписей, предлагаются инновационные решения проблемы.

Ключевые слова: протокол следственных действий, транскрибация, аудио и видеозапись, блокчейн, доказательства.

Современные технологии занимают центральное место в сфере правосудия. И в этом контексте аудио и видеозапись играют важную роль как приложение к протоколам следственных действий. Аудиофиксация и